

Origami w terapii i wspieraniu edukacji jako metoda wychowawcza w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym.

„Twórczość plastyczna dzieci jest uniwersalnym środkiem służącym do wypowiedania najgłębszych pragnień i przeżyć. Jest także źródłem najwspanialszych wzlotów myśli twórczej, realizacją najskrytszych marzeń dostarczających uśmiechu i szczęścia dzieciom, a także licznym rzeszom miłośników tej twórczości”.

Origami to sztuka artystycznego składania papieru znana w Japonii od najdawniejszych czasów, to świat czarów i głębokiej mądrości filozoficznej przekazywany z pokolenia na pokolenie. Po wielu wiekach jest wciąż ważnym elementem wychowania i codziennego życia w tym kraju. Nic nie wskazuje na to, aby Japończycy zamierzali zarzucić sztukę składania papieru. Niemal każdy z nich potrafi z kawałka papieru wyczarować fantastyczny świat postaci, zwierząt, kwiatów i różnych przedmiotów. Pod zręcznymi palcami ożywają, przybierając realne kształty. To, co można wydobyć z kawałka papieru, zależy od fantazji i znajomości reguł składania.

Metodę sukcesu wychowanka i wychowawcy przy wykorzystaniu origami starał się upowszechnić i uzasadnić Fredrich Fröbel wraz ze swoimi asystentami. Wykorzystał bardzo szeroko składanie papieru, chcąc pokazać rodzicom, nauczycielom, terapeutom, iż origami może stać się bardzo prostym, podstawowym i ciekawym elementem pedagogicznym w pracy z dziećmi w każdych warunkach: w domach, na wycieczkach, oraz w placówkach powołanych do opieki nad dzieckiem. Zwrócił uwagę, iż składanie papieru rozwija nie tylko sprawność manualną, ale ma też wielki wpływ na rozwój i doskonalenie sprawności językowej, czynności słuchania, czytania, pisania; może znacząco wpływać na pamięć, koncentrację, koordynację wzrokowo-ruchową i przestrzenną.

Origami może stanowić metodę pracy z dziećmi, młodzieżą, a nawet dorosłymi. Może być sposobem na pracę zarówno z dziećmi niepełnosprawnymi intelektualnie, jak i wybitnie zdolnymi.

Wszyscy asystenci Fröbela dużą wagę przykładali do składania papieru jako elementu terapii czy fragmentu zajęć dydaktycznych, który zawsze traktowany był w kategorii etapowego sukcesu motywującego ucznia i jego nauczyciela do podjęcia kolejnego wysiłku, niekoniecznie związanego z origami. Podkreślali w ten sposób wzmacniającą funkcję origami w procesie uczenia się dziecka. Jednocześnie zwracali uwagę na ćwiczenia samego umysłu¹.

Sukcesem tej metody jest uaktywnienie dzieci w takich czynnościach, które przy ćwiczeniu np. czytania, pisania, liczenia nie są wykorzystywane. Kiedy dziecko fizycznie manipuluje papierową składanką, przekłada papier, obraca figurę, modeluje, jednocześnie bacznie obserwuje, co robi w tym czasie nauczyciel. Nauczyciel również składa papier, rozmawia z dzieckiem, konsultuje, zadaje pytania. Dziecko porównuje, wybiera różne sposoby zgięć, a także rozmawia, dokonuje wyborów.

W trakcie tego procesu dziecko podejmuje wielki wysiłek, który może być niedoceniony przez osobę postronną, gdyż dziecko robi to z wielką przyjemnością, a przecież wysiłek ten charakteryzuje się niesamowitą uwagą, koncentracją. Dziecko zauważa wszystkie istotne elementy tego procesu, zapamiętuje kolory, kształty, sposoby zgięć, porównuje swoją manipulację papierową formą z działaniem nauczyciela, a to wszystko ma niezwykle wpływ na rozwój podstawowych umiejętności uczenia się.

Etapowość w składaniu papieru gwarantuje dziecku możliwość odnoszenia małych kolejnych sukcesów, które odpowiednio wykorzystane przez pedagoga mogą stać się podstawą chęci poznawania czegoś nowego, odkrywania nowych treści, czyli uczenia się. Bardzo ważnym elementem w metodzie origami doprowadzającym dziecko i nauczyciela do sukcesu, jest zasada, którą należy przyjąć na początku składania. Jest może zaskakująca, ale najzupełniej realna i powinna być przyjęta przez wszystkich pedagogów rozpoczynających pracę z dziećmi metodą origami. brzmi tak: Mogę to zgięcie poprawić i składanka będzie piękna².

---

¹ Dziamska D., Origami – metoda nauczania pośredniego. W: „Edukacja i Dialog” 1997 nr 10

² Dziamska D., Origami – metoda nauczania pośredniego. W: „Edukacja i Dialog” 1997 nr 2

Origami pełni w edukacji następujące funkcje:

- diagnostyczną: dostarcza między innymi informacji o poziomie sprawności manualnej dziecka,
- terapeutyczną: rozwija sprawności manualne i intelektualne dziecka, doskonali pracę analizatorów, posiada walor uspokajający, wyciszający dzieci nadpobudliwe i dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- stymulującą: służy rozbudzaniu zainteresowań, wyobraźni, chęci poszukiwań.

Cele ogólne:

- wspieranie rozwoju procesów poznawczych i logicznego myślenia,
- usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych,
- wzmacnianie koncentracji na wykonywanej czynności,
- wzrost poczucia własnej wartości,
- uruchamianie procesu adaptacji dzieci doświadczających niepowodzeń szkolnych,
- uspołecznienie dzieci,
- rozbudzanie w nich ciekawości otaczającego świata,
- rozwijanie inwencji i fantazji,
- zdobywanie umiejętności w zakresie poznawania technik składania papieru.

Cele operacyjne

„Cele operacyjne- wyrażają sprawdzalne efekty kształcenia, wskazują na oczekiwane czynności ucznia. Są one jednoznaczne, mierzalne, możliwe do obserwacji, ułatwiają sprawdzanie osiągnięć uczniów. Cele operacyjne formułuje się czytelnie, drobiazgowo, tak by w rezultacie wykształciła się oczekiwana wiedza i umiejętności uczniów, opisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Nazwy czynności, które należy wykształcić u uczniów opisują czasowniki operacyjne (np. rozpoznaje, wymienia, stosuje, oblicza, wartościuje, ocenia).

Cele poznawcze:

- poznawanie sztuki składania papieru orgiami i elementów papieroplastyki,
- rozwijanie umiejętności korzystania z załączonych instrukcji,
- samodzielne poszukiwanie inspiracji, pomysłów i propozycji do wykorzystania w trakcie zajęć.

Cele rewalidacyjne:

- usprawnianie funkcji poznawczych poprzez kształtowanie prawidłowych spostrzeżeń,
- usprawnianie pamięci wzrokowej i wyobraźni przestrzennej,
- rozwijanie pomysłowości twórczej w trakcie rozwiązywania problemów,
- rozwijanie zainteresowań twórczych,
- rozwijanie sprawności manualnych,
- ćwiczenie koncentracji uwagi.

Cele wychowawcze :

- rozbudzanie aktywności własnej,
- zachęcanie do samodzielnego organizowania czasu wolnego i wypełniania go według preferowanych zainteresowań,
- kształtowanie umiejętności wykorzystywania powstałych prac,
- rozwijanie poczucia estetyki,
- wdrażanie do staranności i dokładności w wykonywaniu podjętej pracy oraz doprowadzaniu pracy do efektu końcowego,
- kształcenie umiejętności współdziałania w zespole współpracy i pomocy innym.

Włączenie sztuki origami do programu terapii uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce można uznać za uzasadnione i konieczne.

Origami jako działalność konstrukcyjna angażuje dwie ręce. Jest niezwykle potrzebna w szkole, gdzie większość czynności dziecko wykonuje jedną ręką. Jednoczesny ruch prawej i lewej ręki, zmiana pozycji ciała względem przedmiotów ma duże znaczenie, ponieważ zapewnia systematyczne wspieranie pracy i integrację obu półkul mózgowych. Origami wymaga od ucznia precyzji składania, wielkiej koncentracji - poszczególne czynności muszą być bowiem wykonane w ściśle określonej kolejności. Jest tu więc miejsce także na naukę logicznego myślenia. Podczas składania papieru nauczyciel rozmawia z dziećmi, konsultuje, zadaje pytania. Dzieci, manipulując papierową składanką, bacznie obserwują, co nauczyciel robi w danym momencie. Wybierają różne sposoby zgięć, rozmawiają, dokonują analiz i wyborów. W trakcie pracy uczniowie, oprócz podejmowania wysiłku wymagającego dużej koncentracji, zapamiętują kształty, kolory, sposoby zgięć, kolejność składania, odkrywają nowe kombinacje. Wszystko to ma niezwykle wpływ na rozwój podstawowych umiejętności uczenia się i usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych (percepcji wzrokowej, słuchowej, orientacji przestrzennej, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej, sprawności motorycznej)³.

Sztuka origami zawiera też element samooceny. Jeżeli dziecko stwierdzi, że składanka jest wykonana niedokładnie, bądź zastosuje zgięcie, które mu się nie podoba, może to poprawić, inaczej wymodelować, zastosować inne rozwiązanie, aby praca była ładniejsza. Ciągłe manipulowanie przez dziecko papierem stwarza dziesiątki różnorodnych sytuacji, które można wykorzystywać dla pozytywnych wzmocnień ucznia. Sztuka składania papieru jest zajęciem kreatywnym, któremu towarzyszy radość, nagrodą zaś są dumy i satysfakcja z udanego dzieła. Stanowi jeden z ważnych elementów wychowania dziecka, rozwijania jego fantazji, pokazywania mu świata przez umożliwienie samodzielnego tworzenia. Jest to więc obok zabawy, która dostarcza dziecku radość, działanie kształtujące osobowość małego człowieka, zmierzające do poznania własnej wartości.

Techniką najbardziej znaną i efektowną, a co za tym idzie najczęściej wykorzystywaną podczas zajęć, jest origami przestrzenne z kwadratu. Dzięki niej powstają formy najatrakcyjniejsze dla dzieci. Nadaje się ona świetnie do rozwijania niezbędnej podczas czytania i pisania orientacji w schemacie ciała i przestrzeni.

---

³ Dziamska D., Origami – sposób na sukces ucznia i nauczyciela. W: „Edukacja i Dialog” 1995 nr 5.

Składanie klasycznego origami jest zabawą z jedną kartką papieru. Zaginanie jej odbywa się wzdłuż prostych linii we wszystkich kierunkach – powstałe w ten sposób płaszczyzny są tylko nakładane na siebie symetrycznie. Nie używa się kleju, nożyczek, spinaczy. Tą techniką składane są m. in. gwiazdki, pudełka, ramki do zdjęć, portfeliki, kwiaty, a także tworzone elementy dekoracyjne. W przypadku origami płaskiego z koła uczniowie mają więcej miejsca na odkrywcze działania. Rola nauczyciela ogranicza się wówczas do doradzania i naprowadzania. Dzieci same dochodzą drogą manipulacji i prostych operacji logicznych do prawidłowego odwzorowania określonej pracy wykonanej tą techniką⁴.

Zasady obowiązujące podczas stosowania sztuki origami.

1. Zasada dominacji terapii: w pracy z dziećmi ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się nauczyciel koncentruje się na korygowaniu i kompensacji zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych, a jednocześnie realizuje różne cele kształcenia, na przykład:

- kształcenie mowy biernej, słuchanie poleceń nauczyciela, korzystanie z objaśnień słownych, osvajanie się ze słownictwem,
- nazywanie przedmiotów, zwierząt, ćwiczenia w formułowaniu poprawnej wypowiedzi, wypowiadanie się na temat pełnymi zdaniem, zadawanie pytań i udzielanie poprawnych odpowiedzi, określanie cech za pomocą przymiotników, układanie historyjek, nauka samorzutnego wypowiadania życzeń i własnych poglądów,
- ćwiczenia orientacji w stosunkach czaso-przestrzennych, wyodrębnianie cech wielkościowych, porównywanie ich, szukanie cech wspólnych, ocena wielkości, koloru, kształtu,
- kształcenie spostrzegawczości, orientacji w schemacie ciała i przestrzeni, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej,
- rozwijanie wyobraźni, logicznego myślenia, podzielności uwagi,
- usprawnianie motoryki małej.

---

⁴ Dziamska D., Origami – sposób na sukces ucznia i nauczyciela. W: „Edukacja i Dialog” 1995 nr 5.

2. Zasada aktywności i indywidualizacji: uczniowie rozpoczynają pracę od prostych złożeń, przechodząc stopniowo do trudniejszych, pracują w indywidualnym tempie;

3. Zasada systematyczności: częstotliwość i systematyczność prowadzonych ćwiczeń warunkuje opanowanie i utrwalenie określonych umiejętności;

4. Zasada życzliwości i pomocy: uczniowie współpracują ze sobą, pomagają sobie wzajemnie, nauczyciel spełnia funkcję doradcy i pomocnika;

5. Zasada kształtowania pozytywnej atmosfery w pracy: dobre nastawienie do pracy wpływa na jej efektywność i wydajność.

Uwzględnianie aspektów wychowawczych w terapii: za ważne w pracy należy uznać między innymi wdrażanie do:

- podnoszenia poziomu samodzielności uczniów,
- rozwijania wytrwałości i cierpliwości,
- porządku w miejscu pracy,
- dbałości o estetykę i dokładność wykonywanych prac,
- bezpiecznego i właściwego z przeznaczeniem wykorzystywania przyborów.

Działalność konstrukcyjna polegająca na składaniu papieru sprawia dzieciom przyjemność, powoduje, że się nie nudzą i chętnie przychodzą na zajęcia. Z wielką radością pokazują swoje papierowe cuda. Zastosowanie origami pozwala stworzyć wśród uczniów atmosferę akceptacji i bezpieczeństwa, przybliżyć możliwość osiągnięcia sukcesu, daje okazję do przeżycia sukcesu. Budzi poczucie własnej wartości i pewności siebie. Dostarcza radości, zachęca do podejmowania coraz trudniejszych zadań, motywuje do pracy. Zwiększa możliwość percepcji, wspomaga uczenie się dzieci. Origami bawi i odpręża oraz zupełnie mimochodem kształci i rozwija. Wystarczy tylko dokładne przestrzeganie ogólnych zasad i szczegółowych wskazówek oraz staranność w pracy, aby odczuć dużo radości i mieć gwarancję udanych efektów⁵.

---

⁵ Trawczyńska J., Origami w świetlicy i nie tylko... W: „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2003 nr 4.

Jak wynika z wcześniejszych rozważań, specyficzne uwarunkowania rozwojowe determinują proces tworzenia pojęć w umysłach dzieci. Przystwojenie norm sensorycznych dotyczących kształtu, prowadzące do skonstruowania kategorii geometrycznych, takich jak: koło, trójkąt, kwadrat czy prostokąt możliwe jest przede wszystkim dzięki obserwacji i działaniu. Jak zauważa H. Siwek „Podstawą kształtowania pojęć powinna być autentyczna aktywność dziecka związana z materialnymi obiektami, ukierunkowana w nauczaniu na schematyzowanie, upraszczanie i modelowanie struktur przestrzennych”⁶. Ciekawe możliwości nabywania doświadczeń o charakterze polisensorycznym, niezbędnych do budowania pojęć geometrycznych, stwarzają zabawy konstrukcyjne wykorzystujące technikę origami. Ta znana od wielu stuleci sztuka składania papieru coraz częściej wykorzystywana jest na zajęciach z dziećmi w różnym wieku. Popularyzatorką techniki origami płaskiego, czy też jak sama autorka je nazywa: papierowych składanek, jest Dorota Dziamska. W licznych opracowaniach prezentuje propozycje prac wykonywanych z form papierowych w kształcie koła, trójkąta równobocznego oraz kwadratu. Materiał do pracy dodatkowo różni się wielkością i kolorem, co sprawia, że dzieci równolegle mogą poznawać i przyswajać trzy normy sensoryczne. Zabawa z origami wymaga przestrzegania zasady stopniowania trudności. Pierwsze kompozycje powinny być proste konstrukcyjnie, składać się z niewielkiej liczby elementów, jednorodnych pod względem kształtu i wielkości. Dzieci, obserwując wzór, mają okazję do rozpoznawania i nazywania podstawowych kształtów geometrycznych. Natomiast przystępując do układania papierowego obrazu poznają formę przez dotyk, manipulują nią, dzięki czemu nie tylko umysł ale również ciało zapamiętuje jej kształt. Stopniowo poznają różne możliwości zaginania płaszczyzn, co rozwija ich wyobraźnię przestrzenną, doskonalą precyzję ruchów ręki. Stosowanie techniki origami wymaga uwzględnienia kilku kolejno po sobie następujących etapów⁷. Pierwszym krokiem jest prezentacja obrazu wykonanego z elementów papierowych o jednakowym kształcie. Następuje analiza percepcyjna modelu, mająca na celu wyodrębnienie części składowych, ich rozpoznanie i nazwanie. Dalszy etap wiąże się z ustaleniem sposobu konstrukcji modelu oraz zaplanowaniem działań. Sprzyja to rozwijaniu myślenia przestrzennego, które jest

---

⁶ H. Siwek (2004), *Kształcenie zintegrowane na etapie wczesnoszkolnym. Rola edukacji matematycznej*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków, s.225.

⁷ D. Dziamska (1997), *Origami – metoda nauczania pośredniego*, *Edukacja i dialog* nr 10, s.52-53.

związane z rozplanowaniem elementów oraz myślenia sekwencyjnego, pozwalającego ustalić kolejność czynności podczas wykonania zadania. Dopiero po takim przygotowaniu dziecko może przystąpić w pełni samodzielnie do wykonania pracy techniką origami, angażując przy tym ciało, umysł i emocje. Efekt końcowy poddawany jest analizie i ocenie, zarówno przez nauczyciela i rówieśników, jak również, a może przede wszystkim, przez wykonawcę pracy. Samoocena i autoewaluacja służą budowaniu przez dziecko poczucia sprawstwa i dają świadomość własnych możliwości. Realizując zajęcia z wykorzystaniem techniki origami, podobnie jak przy włączaniu różnorodnych gier i zabaw do procesu edukacyjnego, warto pamiętać o przestrzeganiu określonych wskazówek metodycznych. E. Szefler i M. Sobieszczyk podkreślają, aby „stosować je z umiarem i nie na każdym zajęciu.[...] Zabawa winna trwać tylko tak długo, jak długo budzi zaniepokojenie i odpowiada zainteresowaniu uczniów”⁸

Sztuka origami pozwala indywidualizować środki i metody oddziaływania korekcyjnego w terapii. Ułatwia dzieciom ćwiczenie zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych, przezwyciężanie braku wiary we własne siły, ponieważ każda praca przynosi spodziewany efekt. Zapewnia powodzenie w uczeniu się. Przyczynia się do kształtowania cech społecznych, poprawy kontaktów między dziećmi w związku z brakiem rywalizacji. Umożliwia komunikowanie, stymuluje do aktywności, przywraca równowagę i stabilizację całego ciała, rozwija myślenie twórcze, wyobraźnię. W niezawodny sposób rozbudza w dzieciach ciekawość, fantazję i chęć samodzielnego tworzenia. Powoduje, że świat dziecięcych marzeń staje się rzeczywistością.

Origami jako ciekawa forma wspierania edukacji szkolnej i działalności terapeutycznej może być stosowana w pracy zarówno z dzieckiem wybitnie zdolnym, dzieckiem nieprzejawiającym uzdolnień, jak i z dzieckiem doświadczającym poważnych trudności w szkole. Może stanowić sposób spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań.

---

⁸ E. Szefler, M. Sobieszczyk (2002), Konstruowanie geometrycznych gier dydaktycznych w edukacji wczesnoszkolnej [w]; Podіл matematyki na priprave ucitele primarni skoly. UP Olomonc, s. 188.

Bibliografia;

1. Dziamska D., Origami – metoda nauczania pośredniego. W: „Edukacja i Dialog” 1997 nr 10
2. Dziamska D., Origami – metoda nauczania pośredniego. W: „Edukacja i Dialog” 1997 nr 2
3. Trawczyńska J., Origami w świetlicy i nie tylko... W: „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2003 nr 4.
4. H. Siwek (2004), Kształcenie zintegrowane na etapie wczesnoszkolnym. Rola edukacji matematycznej, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków, s.225.
5. E. Szeffler, M. Sobieszczyk (2002), Konstruowanie geometrycznych gier dydaktycznych w edukacji wczesnoszkolnej [w]; Podіл matematiky na priprave ucitele primarni skoly. UP Olomoc, s. 188.